

УДК 379.85

ОЦІНКА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИХ РЕСУРСІВ ТУРКІВЩИНИ
ДЛЯ ПОТРЕБ ЕТНІЧНОГО ТУРИЗМУ

Л.С. Безручко

Львівський інститут економіки і туризму

У статті розглянуто особливості оцінки історико-культурних ресурсів для потреб етнічного туризму. Виділено перелік об'єктів, які можуть бути використані як ресурси у етнотуризмі. Здійснено стислий опис основних історико-культурних ресурсів для етнічного туризму. Запропоновано методикою оцінки привабливості об'єктів історії та культури для використання у етнотуризмі. За поданим методичним підходом визначено етнотуристичну цінність окремих об'єктів та населених пунктів Турківщини загалом. Визначено населені пункти району, які мають найбільший потенціал для розвитку етнічного туризму.

Ключові слова: етнічний туризм, історико-культурні ресурси, Турківський район, об'єкти історії і культури, потенціал.

Постановка проблеми. Інтенсивний розвиток туристичної сфери спонукає до пошуку нових ресурсів. Тому значна увага приділяється вивченню нових історико-культурних об'єктів, які сприятимуть туристичному освоєнню нових територій та виникненню сучасних різновидів туризму. Багатим на об'єкти історії та культури є Турківський район Львівської області. Турківщина сьогодні вважається територією, на якій найкраще в Україні збереглися етнічні особливості бойків. Добра збереженість їхньої матеріальної та духовної культури постійно привертає увагу до Бойківщини істориків, етнографів, краєзнавців, мандрівників з близького та далекого зарубіжжя. Проте варто зауважити, що потужний місцевий етнічний потенціал для туризму майже не використовується. На підставі резуль-

татів наукових досліджень вважаємо, що туристичне освоєння бойківського краю дозволить суттєво покращити соціально-економічне становище місцевого населення. Тому існує потреба оцінити наявний історико-культурний потенціал для потреб розвитку етнічного туризму.

Мета роботи. Вивчити та оцінити історико-культурні об'єкти Турківщини з точки зору можливості їх використання для етнічного туризму.

Аналіз публікацій і досліджень. Проблематика оцінки рекреаційно-туристичних ресурсів розкрита у низці праць. Зокрема, таким дослідженням присвячено праці О. Бейдика, В. Мацоли, І. Рожка, С. Кузика, О. Клапчук, І. Смаль, Т. Божук та інших [3; 5; 8; 10; 12; 14]. Дослідженнями історико-культурних ресурсів Турківщини займалися: Гайда Ю., Юсипович І., Тирик Я., Слободян В. та ін. [7; 9; 13; 15]. Проте, сьогодні практично відсутні праці, які стосуються оцінки історико-культурних об'єктів для потреб етнічного туризму.

Результати досліджень. Серед науковців сьогодні немає спільної думки, які історико-культурні об'єкти доцільно відносити до етнотуристичних ресурсів. Проте, враховуючи побутуючі різновидності у етнічній культурі різних груп населення, Ю. Лаптев до етнографічних об'єктів відносить:

- пам'ятки архітектури, виконані у традиційному для даного етносу стилі;
- культові споруди, що відображають конфесійну приналежність досліджуваного етносу;
- некрополі, кладовища, окремі захоронення з традиційними пам'ятними знаками, надмогильними погруддями, підписами рідною мовою, традиційним

оздобленням, орнаментациєю;

- традиційні житла та нежитлові споруди;

- поселення, що зберегли «етнічний тип» у місцях компактного проживання представників того чи іншого етносу, з традиційним плануванням вулиць, житлових і господарських будівель;

- побутові об'єкти, що відповідають традиційному господарському типу;

- місця відродження народних промислів, традиційних занять;

- етнографічні музеї, виставки, скенсени, комплекси етнографічних предметів;

- комплекси архітектурних або культурних споруд, створені представниками різних етносів у місцях тривалого спільного проживання;

- археологічні об'єкти [11, с. 46].

Пропонуємо методику оцінки історико-культурних ресурсів для потреб етнічного туризму показники і критерії якої вказані у таблиці 1.

Доцільно розподілити критерії оцінки на окремі блоки. Першим з них є територіальне розміщення об'єкта, що включає його якісну характеристику та можливість туристичного використання. Враховуючи специфіку етнічного туризму, блок «якісна характеристика» доцільно окремо розробляти для матеріальних та нематеріальних пам'яток, що дозволить більш детально проаналізувати ресурси того чи іншого населеного пункту [1, с. 73].

Дослідження показали, що серед місцевих об'єктів, які придатні для проектування і розвитку етнічного туризму є дерев'яні церкви, побудовані у традиційному бойківському стилі, синагога, кірхи, чужоземні кладовища, музеї історичного й етнографічного профілю, етнічні фестивалі, народні промисли, місцеві звичаї, обряди, традиції тощо.

Дослідження пам'яток здійснювалось шляхом вивчення історіографічних даних, писемних джерел, статистичних

Таблиця 1

Показники і критерії оцінки історико-культурних об'єктів для потреб етнічного туризму

№ п/п	Критерії оцінки	Показники оцінювання		
		3 бали	2 бали	1 бал
Територіальне розміщення				
1.	Розташування	В межах великого міста або поблизу великих магістралей	Поза межами міста поблизу транспортних магістралей	Поза межами міста, далеко від транспортних магістралей
2.	Транспортна доступність	Безпосередньо поблизу дороги з твердим покриттям, на відстані до 3км від основних автомагістралей та залізничних станцій	Безпосередньо поблизу дороги з твердим покриттям, на відстані 10–15 км від основних автомагістралей та залізниці.	На відстані >5 км від доріг з твердим покриттям і 15–20 км від автомагістралей та залізниці.
3	Відстань від туристичних центрів	Відстань до 20 км	Від 21 до 50 км	Більше 51 км
4	Положення у ландшафті	Знаходиться на підвищенні, різноманітні компоненти ландшафту	Відсутність окремих елементів	Сусідство промислових районів, розміщення в низовині

5	Панорамність	Наявність фокусних пунктів, з яких видно широкі і далекі види	Наявність фокусних пунктів з незначною панорамою	Відсутність фокусних пунктів
Матеріальні об'єкти та їх якісна характеристика				
6a	Етнічна приналежність	Є класичними елементами певного етносу	Характерні риси певного етносу	Об'єкт включає різноманітні стилі
7a	Значення об'єкта	Міжнародне або національне (регулярне відвідання іноземцями або жителями різних регіонів)	Регіональне (відвідується жителями регіону, області)	Місцеве (відвідується жителями міста або іншого населеного пункту)
8a	Час створення	XIII–XV ст.	XVI–XVII ст.	XVIII ст. і пізніше
9a	Ступінь збереження	Повністю збережені або відновлені	Частково збережені, потребують відновлення	Зруйновані, залишилися лише окремі елементи
10a	Унікальність	Єдиний у своєму роді	Рідко зустрічається	Звичайний
Нематеріальні об'єкти та їх якісна характеристика				
6б	Збереженість	Автентичний об'єкт	Традиційний з незначними змінами	Осучаснений
7б	Значення	Міжнародне або національне	Регіональне	Місцеве
8б	Частота відбування	Відбувається раз у рік і більше	Раз у два роки	Раз у п'ять років
9б	Представленість об'єкту	Експозиціонується та широко розрекламований	Поодинокі представлені	Практично не позиціонується
10б	Унікальність	Єдиний у своєму роді	Рідко зустрічається	Звичайний
Можливість туристичного використання				
11	Атракційна ємність	Більше 2 год.	1–2 год.	До 1 год.
12	Рівень організації для показу	Спеціально підготовлені (містять музейні експозиції, проводять екскурсії)	Частково підготовлені (є елементи зовнішнього облаштування)	Не підготовлені
13	Наявність інфраструктури	Є можливість організації харчування, надання послуг екскурсовода, придбання сувенірів тощо	Є окремі елементи інфраструктури за межами об'єкта (в населеному пункті)	Інфраструктура відсутня
14	Інформаційне забезпечення	Представлений у більшості туристичних карт та путівників даного регіону а також на інформаційних щитах та вказівниках	Відображений на деяких туристичних картах, є маркування маршруту	Не позначено на картах

матеріалів Турківської районної державної адміністрації та місцевих рад, а також з власних спостережень.

До числа історико-культурних об'єктів, які можуть бути використані для етнотуризму віднесено: 34 дерев'яні церкви, побудовані у традиційному бойківському стилі; традиційні для бойківського етносу дерев'яні забудови, які є в 44 населених пунктах. В основному це хліви для утримання худоби, приміщення для зберігання та ремонту реманенту, споруди для зберігання кормів, продуктових запасів, пасіки та інші допоміжні будівлі; музеї етнографічного спрямування; поширення бойківських традицій; наявність народних умільців тощо.

У м. Турка є синагога та єврейський цвинтар, які складають значний інтерес для єврейських туристів. Тут знаходяться дві дерев'яні кірхи, які колись належали німецьким колоністам. Цікаво, що у будівництві зазначених культових споруд певним чином переплелися місцеві традиції дерев'яного будівництва та німецькі архітектурні традиції.

На території району функціонує 8 музеїв, які висвітлюють історію та культуру бойків. Також є два пам'ятні місця, які пов'язані із перебуванням легендарного народного ватажка опришків Олексія Довбуша.

Щодо нематеріальної спадщини, то у кожному населеному пункті зберігаються та передаються з покоління в покоління традиційні для бойків звичаї та обряди, домашній побут та культура. Проте найхарактерніше етнічні особливості проявляються у періоди народних святкувань.

У дванадцятьох населених пунктах Турківщини працюють народні майстри, а у п'ятьох – народні колективи. Важливо зауважити, що на території району один раз на п'ять років проводиться міжнародний фестиваль «Бойківські фестини».

Загалом, коли мова йде про встановлення придатності населених пунктів для розвитку етнічного туризму на основі застосування методики оцінки ресурсної

бази, можемо свідчити, що непридатних (0–14 балів) для цього виду туризму населених пунктів на території району немає: 31 село відзначається як малопридатне (15–42 бали), 27 – умовно придатні (43–104 бали), 6 – придатні (105–168 балів) (Бітля, Жукотин, Лімна, Либохора, Матків та Риків) і 3 – найбільш придатні (більше 168 балів) (Турка, Вовче, Комарники) (таблиця 2).

Для кращого розуміння етнічних особливостей Турківщини проаналізуємо основні відомості про досліджувані пам'ятки. Зауважимо, що територію району у різні періоди історії заселяли представники різних національностей. Вони залишили численні пам'ятки культурної спадщини, які можуть стати основою для формування та розвитку етнічного туризму на Бойківщині.

Зокрема, єврейська община почала заселення Турківщини приблизно з 1730 р. Вже в середині XVIII ст. лише в Турці проживало 25 єврейських родин, а на початку XX ст. тут значиться понад 6 тисяч євреїв, що свідчить про великий інтерес євреїв до регіону.

Після Другої світової війни єврейська община у районі суттєво зменшилась, але попри це залишилось значне число об'єктів, які представляють інтерес для туристичного освоєння. Звичайно на теперішній час їх реальний стан та загальне число далеко не відповідають рівню довоєнного показника. Однією з причин стало руйнування іудейських культових споруд, поховальних пам'яток єврейського населення, їхніх національних культурно-освітніх центрів, громадських товариств, гуртків, шкіл тощо. Ймовірно, що саме пошук шляхів відродження не лише національної української культури, але й культур інших етносів, які колись проживали на праукраїнських землях, може скласти сприятливі умови для просування України на шляху Євроінтеграції.

В плані дослідження та популяри-

Населений	Метеріальні об'єкти								Нематеріальні об'єкти								Сума балів
	пункт		Традиційні забудови		Кірки, синагоги, тощо		Музеї етнографічні, визначні місця		Традиційні ремесла		Традиційний побут		Етнофестивалі		Народні колективи		
	Кількість	Бали	Кількість	Бали	Кількість	Бали	Кількість	Бали	Кількість	Бали	Кількість	Бали	Кількість	Бали	Кількість	Бали	
Турка	3	93	1	21	2	49	2	53	-	-	-	-	1	30	-	-	246
Біньова	-	-	1	20	-	-	-	-	1	27	1	26	-	-	-	-	73
Бітля	-	-	-	24	-	-	-	-	1	31	1	20	-	-	1	31	106
Багнувате	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	18	-	-	-	-	18
Бережок	1	28	-	-	-	-	-	-	-	-	1	14	-	-	-	-	42
Боберка	-	-	1	26	-	-	-	-	1	28	1	20	-	-	-	-	74
Бориня	-	-	-	-	-	-	1	24	1	36	1	18	-	-	-	-	78
Буковинка	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	20	-	-	-	-	20
Верхнє	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	27	-	-	-	-	27
В. Висоцьке	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	26	-	-	-	-	26
В. Гусне	1	28	1	21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	49
В. Турів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	23	-	-	-	-	23
В. Яблушка	2	47	-	-	-	-	-	-	-	-	1	22	-	-	-	-	79
Вовче	3	83	1	30	1	36	1	23	-	-	1	20	-	-	1	28	220
Головське	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	21	-	-	-	-	21
Дністрик-Дубовий	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	23	-	-	-	-	23
Жукотин	1	31	1	25	-	-	-	-	-	-	1	22	-	-	1	27	105
Завадівка	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	21	-	-	-	-	21
Закіпці	1	27	-	-	-	-	-	-	-	-	1	14	-	-	-	-	41
Закичера	-	-	1	23	-	-	-	-	-	-	1	21	-	-	-	-	44
Заріччя	-	-	1	22	-	-	-	-	-	-	1	20	-	-	-	-	42
Зворець	-	-	1	23	-	-	-	-	-	-	1	18	-	-	-	-	41
Зубриця	1	25	1	23	-	-	-	-	-	-	1	24	-	-	-	-	70
Івашківці	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	20	-	-	-	-	20
Ільник	-	-	1	23	-	-	1	29	-	-	1	22	-	-	-	-	74
Ісаї	2	51	1	21	-	-	-	-	-	-	1	22	-	-	-	-	97
Кіндратів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	21	-	-	-	-	21
Карпатське	1	26	1	21	-	-	2	50	-	-	-	-	-	-	-	-	97
Комарники	1	31	1	26	-	-	1	22	1	32	1	21	-	-	1	20	172

Коритище	-	-	1	21	-	-	-	-	-	-	1	20	-	-	-	-	41
Красне	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	24	-	-	-	-	24
Кривка	-	-	1	25	-	-	-	-	-	-	1	26	-	-	-	-	51
Кринята	-	-	1	23	-	-	-	-	-	-	1	21	-	-	-	-	44
Ліктів	-	-	1	20	-	-	-	-	-	-	1	20	-	-	-	-	40
Лімна	1	28	1	21	-	-	1	26	1	21	1	22	-	-	-	-	118
Ластівка	-	-	1	28	-	-	-	-	1	27	1	20	-	-	-	-	75
Либохора	1	28	1	25	-	-	-	-	1	31	1	21	-	-	-	-	105
Лопушанка	1	28	1	22	-	-	-	-	-	-	1	21	-	-	-	-	71
Лосинець	1	31	1	22	-	-	-	-	-	-	1	20	-	-	-	-	74
М.Волосянка	-	-	1	21	-	-	-	-	-	-	1	20	-	-	-	-	41
Матків	2	58	1	23	-	-	-	-	2	47	1	20	-	-	-	-	148
Межигір'я	1	26	1	21	-	-	-	-	-	-	1	20	-	-	-	-	67
Мельничне	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	20	-	-	-	-	20
Мохнате	-	-	1	21	-	-	-	-	1	28	1	21	-	-	-	-	70
Нижне	-	-	1	22	-	-	-	-	-	-	1	20	-	-	-	-	42
Н. Висоцьке	1	28	1	21	-	-	-	-	1	20	1	20	-	-	-	-	89
Н. Гусне	-	-	1	19	-	-	-	-	-	-	1	21	-	-	-	-	40
Н. Турів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	21	-	-	-	-	21
Н. Яблунька	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	22	-	-	-	-	22
Присліп	1	28	1	21	-	-	-	-	-	-	1	20	-	-	-	-	69
Радич	1	27	-	-	-	-	-	-	-	-	1	21	-	-	-	-	48
Риків	1	26	1	21	-	-	1	24	-	-	1	20	-	-	1	22	115
Розлуч	1	29	1	24	1	24	-	-	-	-	1	21	-	-	-	-	98
Ропавське	1	26	1	20	-	-	-	-	-	-	1	21	-	-	-	-	67
Свидник	-	-	1	21	-	-	-	-	-	-	1	19	-	-	-	-	40
Сигловате	1	26	1	22	-	-	-	-	-	-	1	21	-	-	-	-	69
Стоділка	-	-	1	19	-	-	-	-	-	-	1	20	-	-	-	-	39
Сянки	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	22	-	-	-	-	22
Хащів	-	-	1	18	-	-	-	-	-	-	1	20	-	-	-	-	38
Шандровець	-	-	1	21	-	-	-	-	-	-	1	18	-	-	-	-	39
Штуківець	-	-	1	18	-	-	-	-	-	-	1	20	-	-	-	-	38
Шум'яч	-	-	1	20	-	-	-	-	-	-	1	18	-	-	-	-	38
Яблунів	1	26	1	21	-	-	-	-	-	-	1	17	-	-	-	-	64
Яворів	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	20	-	-	-	-	20
Явора	-	-	1	21	-	-	-	-	-	-	1	18	-	-	-	-	39
Ясениця	1	24	1	20	-	-	-	-	-	-	1	18	-	-	-	-	62
Ясенька-Стецьова	1	25	-	-	-	-	-	-	-	-	1	20	-	-	-	-	45
Всього	34	-	44	-	4	-	10	-	12	-	67	-	1	-	5	-	-

зації для потреб туризму пам'яток єврейської культури на Турківщині варто згадати синагогу та старовинний єврейський цвинтар «Окописько», що знаходяться у м. Турка, кладовище «Жидівське поле» (с. Либохора), а також місця, де під час війни було розстріляно євреїв (ліс Будапешт, поле Завій Великий с. Лімна та ін.) [7].

Основними об'єктами, які відображають побут німецьких колоністів є дерев'яні неоготичні каплиці, які існують і сьогодні. З них дві збережено й досі. Одна є у с. Вовче (1900 р.), а друга – у с. Розлуч (1902 р.). Колись невелика кірха існувала в с. Сянки, але в 1946 р. її демонтували [17]. На даний час німецькі культові споруди є маловідомими і, ймовірно, тому їх мало відвідують вітчизняні та зарубіжні туристи. На нашу думку, у недалекому майбутньому вони можуть мати великий інтерес з боку туристичних фірм і, перш за все, в плані розвитку етнотуризму.

Попри наявність в районі відомостей про проживання різних національностей, найбільший інтерес для розвитку етнотуризму становить бойківський етнос. Особливості його матеріальної культури добре збереглися як у традиційній забудові, так і у місцевих народних звичаях та побуті.

Важливою складовою частиною культури бойківського етносу Турківщини є домашня кухня. Здавна добре відомою є гостинність бойків. Специфіка гірських умов проживання сприяла формуванню традиційних страв, серед яких: голубці, книші, ошипок, киселиця, борщ з кропиви, квасненка, чир, мачанка, книглі та ін. Частування цими стравами туристів може сприяти привабливості Бойківщини і навіть стати основою для розвитку етногастрономічного туризму в районі. Відзначимо, що перелічені страви варять, здебільшого, у невеликих віддалених селах, що підвищує придатність таких сіл для етнотуризму. Серед них слід вказати: Біньову, Бітлі, Либохору,

Івашківці та ін.

Вважаємо за доцільне, задля формування та популяризації вище зазначеного виду туризму, потребу частішого проведення різноманітних гастрономічних бойківських фестивалів з метою суспільного розширення інформації про бойківську кухню, створення сприятливих умов для успішного та багатогранного розвитку туристичної галузі.

З числа етнічних фестивальних заходів на Турківщині варто звернути увагу на проведення через кожні п'ять років Всесвітніх бойківських фестин, які популяризують бойківський етнос та дозволяють зібрати його представників з усього світу. Організатором фестивалю є громадські культурологічні організації «Бойківщина XXI століття» і «Центр Європи». Крім цього, вони проводять щорічну «Бойківську ватру». На нашу думку, існує потреба у більш частішому проведенні різних фестивальних заходів.

Територія Турківського району відзначається високим потенціалом для організації різноманітних етнокультурних турів, що пов'язане із добрим збереженням у населених пунктах району народних промислів. Серед них слід відзначити:

- ткацтво (с. Івашківці, с. Біньова);
- плетіння з лози (с. Боберка);
- плетіння з соломи (сс. Ластівка, Риків);
- різьба по дереву (с. Бітля);
- традиційне вівчарство (сс. Жукотин, Либохора, Матків, Мохнате);
- вирощування коней (с. Мохнате) [9, с. 67].

Окрім вказаних народних традиційних промислів, слід наголосити і на добрій збереженості інших культурних особливостей сіл району. Зокрема, у с. Бітля є унікальний народний ансамбль дримбарів. Відомі фольклорні колективи існують також в селах Жукотин, Риків та ін.

Етнокультурні особливості району у значній мірі популяризуються у музеях. Майже усі вони створені та існують на

громадських засадах. Найбільш відомий музей району – Народний музей «Бойківщина», що діє при Центральній районній бібліотеці, в будівлі міської ратуші м. Турка. Експозицію музею представляють 1600 експонатів, з яких 1350 значаться як особливо цінні [17]. Сьогодні цей заклад є основним об'єктом етнотуризму району.

Серед сільських музеїв відзначимо:

- Музей побуту села Карпатське. Його експозиція налічує понад 200 експонатів та роботи місцевих майстрів (вироби з дерева, вишивка та ін.);

- Музей побуту села Комарники. Він існує при Народному домі. Експозиція налічує близько 150 екземплярів. Окреме місце займає виставка віршів поетеси Стефи Комарницької, яка проживала тут в часи Другої світової війни;

- Музей села Ільники. Розміщений в приміщенні місцевої школи. Налічує понад 300 експонатів (фото б);

- Музей побуту села Лімна. Знаходиться у приміщенні Народного дому. Налічує понад 100 експонатів;

- Музей побуту сіл Риків, Багнувата та Міжгір'я. Створений при Риківській школі. Налічує понад 150 експонатів. Серед них є унікальні світлини з життя місцевого населення, роботи народних умільців (вишивка, різьба по дереву, народні архітектурні творіння з дерева, соломи та ін.).

Зауважимо, що перелічені музеї знаходяться за межами державних реєстрів. Вони функціонують, в основному, завдяки ентузіазму людей, які їх створили, вболівають за свій рідний край та пропагують його історію та етнічну культуру. Безумовно, що такі заклади можуть стати важливою складовою для організації етнотуризму в районі.

Етнічні особливості населення Бойківщини мають характерне відображення у традиційній забудові. Особливо це стосується будівництва церков. На їхню історико-етнографічну цінність вказує і той факт, що чимало будинків та храмів

з бойківського краю стали прикрасами Музеїв під відкритим небом.

На основі власних спостережень зауважимо, що у окремих селах Турківщини є добре збережені господарські споруди, хоча житлові будівлі практично втратили автентичну цінність у зв'язку із осучасненням.

На жаль, окремі етнічні риси бойків зараз втрачені. Адже значно різняться сучасні умови життя бойківського етносу у порівнянні з минулим чи позаминулим століттям. Проте надбання історії та культури автохтонного місцевого населення Турківського та інших районів можна гідно репрезентувати різними засобами, акцентуючи на унікальних особливостях його етнічної спадщини.

Висновки. На основі результатів, отриманих за допомогою вказаної методики, зазначимо високу принадність досліджуваної території для організації й проведення етнічного туризму. Зокрема, найбільш придатними населеними пунктами для проведення зазначеного виду туризму є м. Турка, села Бітля, Вовче, Комарники, Матків та інші, що вказує на потребу організації етнотуризму на основі ресурсів, зосереджених у вказаних населених пунктах. Доцільним є розробка нових туристичних маршрутів з відвідуванням вказаних населених пунктів, а також популяризація та відновлення народних традицій та промислів.

Література та джерела

1. Безручко Л.С. Етнотуристичний потенціал Турківщини: сучасний стан та перспективи його використання / Л.С. Безручко, В.В. Димочкіна / Розвиток українського етнотуризму : сучасний стан та перспективи : Зб. мат. II Всеукр. н.-п. конф. молодих вчених. – Львів : ЛІЕТ, 2012 – С. 70–77.
2. Безручко Л.С. Оцінка історико-культурного потенціалу Турківського району для потреб релігійного туризму / Л.С. Безручко / Туристичними шляхами Прикарпаття : Зб. наук. праць. – Львів : ЛІЕТ, 2012. – С. 67–74.
3. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України : Методологія та методика

аналізу, термінологія, районування : Монографія / О.О. Бейдик. – К. : ВПЦ КНУ, 2001. – 298 с.

4. Берест Р. Проблеми та перспективи еволюції археологічного туризму / Р.Я. Берест // Управління конкурентно-спроможністю в туризмі : макро- і мікрорівень. – Львів, 2012. – С. 58–65.

5. Божук Т.І. Методичні аспекти визначення оцінки сакральних об'єктів для потреб туризму / Т.І. Божук // Вісник Львівського державного інституту новітніх технологій та управління імені В'ячеслава Чорновола. Серія «Економічні науки». – 2008. – Вип. 3. – С. 260–272.

6. Гайда Ю.І. Турківщина : природа і люди : Монограф. опис / Ю.І. Гайда. – Ужгород : Патент, 1998. – 391 с.

7. Зборовський П. Топоніміка Турківщини / П. Зборовський. – Львів : Камула, 2004. – 245 с.

8. Клапчук О.О. Туристично-рекреаційні ресурси Львівської області : Монографія / О.О. Клапчук. – Львів; Івано-Франківськ : Фоліант, 2012. – 192 с.

9. Коберніченко Т. Рекреаційний потенціал гірських сіл Турківського району Львівської області / Т. Коберніченко / Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2009. – Вип. 10. – С. 65–68.

10. Кузик С.П. Теоретичні проблеми туризму : суспільно-географічний підхід : Монографія / С.П. Кузик. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2010. – 254 с.

11. Лаптев Ю.Н. Этнографический туризм в Крыму : состояние и перспективы развития : Научно-метод. Пособие / [Изд. 2-е. допол.] / Ю.Н. Лаптев, О.В. Савина. – Симферополь, 2003. – 74 с.

12. Мацола В.І. Рекреаційно-туристський комплекс України : монографія / В.І. Мацола – Л. : ІРД НАН України, 1997. – 259 с.

13. Мер'є О. Архітектура дерев'яних храмів німецьких колоністів Турківщини початку ХХ ст. : Вісник НУ «ЛП» / О. Мер'є. – Львів, 2007. – № 585 – С. 91–96.

14. Рожко І. М. Рекреаційна оцінка гірських природно-територіальних комплексів для потреб туризму (на прикладі Українських Карпат) : дис. робота на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук : Спеціальність – 11.00.11 «Конструктивна географія і раціональне ви-

користання природних ресурсів» / І.М. Рожко. – Львів, 2000. – 198 с.

15. Слободян В. Церкви Турківського району / В. Слободян. – Львів, 2003. – 200 с.

16. Карта німецьких поселень 1939 року : [Електронний ресурс]. – [Назва з екрану].

17. Офіційний сайт Турківської районної державної адміністрації : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [www/URL: http://turka-rda.gov.ua](http://turka-rda.gov.ua).

Bezruchko L.S. AN ESTIMATION OF HISTORICAL-CULTURAL RESOURCES OF THE TURKIVSKOGO DISTRICT IS FOR NECESSITIES OF ETHNIC TOURISM. *In the article the features of estimation of historical-cultural resources are considered for the necessities of ethnic tourism. The list of objects that can be used as resources in ethnic tourism is distinguished. In particular, the objects of Jewish heritage (synagogue, Jewish burial places), material objects that remained from the German colonists (two churches), are studied, and also the material and non-material culture of boyko ethnos (churches, building, traditions, museums) is studied. The compressed description of basic historical-cultural resources is carried out for to ethnic tourism. Methodology of estimation of attractiveness of objects of history and culture offers for the use in ethnic tourism. The indicated methodology envisages the ball estimation of historical-cultural resources on 14 indexes, that is divided into three groups (territorial placing, quality description, possibility of the tourist use). On the basis of estimation of separate objects, taking into account their amount in a settlement, attractive of settlements is determined. Research results specify that the useless (0–14 points) for this type of tourism of settlements on territory of district are not: a 31 village is marked as of the little use (15–42 points), 27 – conditionally suitable (43–104 points), 6 – suitable (105–168 points) and 3 – most suitable (more than 168 points). On the basis of the results got by means of the indicated methodology, will mark the high allure of the investigated territory for orga-*

nization and realization of ethnic tourism. In particular, the most suitable settlements for realization of the marked type of tourism is Turk, village of Bitlya, Vovche, Komarnyky, Matkyv et al, that specifies on a necessity to organize ethnic tourism on the basis of the resources concentrated in the indicated settlements. Expedient is development of new tourist routes with the visit of the indicated settlements, and also popularization and proceeding in folk traditions and trades.

Keywords: ethnic tourism, historical-cultural resources, Turkivskiy district, objects of history and culture, potential.

Безручко Л.С. ОЦЕНКА ИСТОРИКО-КУЛЬТУРНЫХ РЕСУРСОВ ТУРКОВЩИНЫ ДЛЯ ПОТРЕБНОСТЕЙ ЭТНИЧЕСКОГО ТУРИЗМА.

В статье рассмотрены особенности оценки историко-культурных ресурсов для потребностей этнического туризма. Выделен перечень объектов, которые могут быть использованы в качестве ресурса в этнотуризме. Осуществлено сжатое описание основных историко-культурных ресурсов для этнического туризма. Предложена методика оценки привлекательности объектов истории и культуры для использования в этнотуризме. За поданным методическим подходом определена этнотуристическая ценность отдельных объектов и населенных пунктов Турковщины в целом. Определенно населенные пункты района, которые имеют наибольший потенциал для развития этнического туризма.

Ключевые слова: этнический туризм, историко-культурные ресурсы, Турковской район, объекты истории и культуры, потенциал.